

reglerna för analys av randomiserade studier?

Även på Läkemedelsverket måste man ha frågat sig detta och ställde som krav för registrering att en konfirmerande studie gjordes. I en skrivelse 2009 påpekar man ånyo att en jämförande studie mot rekombinant interferon skulle vara av värde för att visa eventuell överlägsenhet för naturligt interferon.

Representanter för Nordiska melanomgruppen diskuterade vid ett par tillfällen möjliga studier med Swedish Orphan, som saluför Multiferon. Norden skulle uppenbart vara för litet för en adjuvant studie med rimlig inklusions-tid. I stället diskuterades en neo-adjuvant studie som skulle ge ökad information om Multiferon, och den kommer att starta i Tyskland efter nyår. Den kan dock inte belägga indikationen adjuvant postoperativ behandling.

I nuläget finns flera nya läkemedel som är betydligt mer intressanta för pågående/kommande adjuvansstudier. Det nationella vårdprogrammet för malignt melanom genomgår för närvarande en revidering, och inte heller i nästa version kommer adjuvant behandling med Multiferon att finnas med.

Värdet av Multiferon i behandlingen av malignt melanom måste helt enkelt studeras vidare.

För samtliga onkologer i SMSG
Ulrika Stierner
 ordförande, Sahlgrenska
 universitetssjukhuset
 ulrika.stierner@vgregion.se

Johan Hansson
 Karolinska universitetssjukhuset
Lotta Lundgren
 Skånes universitetssjukhus
Gunnar Wagenius
 Akademiska sjukhuset, Uppsala
Ingrid Ljuslinder
 Norrlands universitetssjukhus
Mats Breiwalid
 Universitetssjukhuset i Örebro
Thomas Walz
 Universitetssjukhuset i Linköping
Christer Lindholm
 Onkologiskt centrum, Linköping

Stressnivån hos amerikanska och svenska studenter – några lärdomar

■ Vi har med stort intresse tagit del av studien i JAMA [1] om utbrända läkarstudenter i USA och referatet av den i Läkartidningen 43/2010 (sidan 2630). Drygt hälften av läkarstudenterna i studien uppfyllde kriterierna för »utbrändhet« enligt »Maslach burnout inventory« (MBI). De »utbrända« studenterna uppgav mer oprofessionellt beteende och en mindre altruistisk inställning till läkarrollen.

Under år 2005 genomförde vi, som en del av utbildningen inom läkarprogrammet vid Umeå universitet, ett projektarbete med titeln »Stressnivå hos läkarstudenter – jämförande studie mellan läkarstudenter vid Umeå universitet och Wright State University«. Syftet var att undersöka stressnivå och antal studietimmar hos läkarstudenter i Sverige respektive USA och eventuella skillnader mellan könen. En enkät innehållande frågeinstrumentet Perceived stress questionnaire (PSQ) besvarades av 66 studenter i USA och 49 studenter i Umeå [2, 3].

Amerikanska studenter uppgav en signifikant högre stressnivå och fler studietimmar än svenska studenter. Kvinnliga studenter i både USA och Sverige hade högre stressnivå än manliga studenter i respektive land.

Det är välkänt från tidigare studier att en hög stressnivå innebär en ökad risk för »utbrändhet« bland personal inom hälso- och sjukvård. Den klassiska definitionen av utbrändhet enligt Christina Maslach innehåller de tre komponenterna emotionell utmattning, likgiltighet (cynism) och en upplevd nedsatt prestation. Det är således inte förvånande att förekomst av »utbrändhet« hos läkarstu-

»... anser vi det vara av vikt att såväl Läkarförbundet som Medicine studerandes förbund uppmärksammar problematiken ...«

denter i USA var förenad med minskad empati och mera oprofessionellt beteende.

Det finns säkert många orsaker till att de amerikanska studenterna i vår studie rapporterade högre stressnivå än de svenska. Många amerikanska studenter har osäkra ekonomiska förhållanden, och arbete vid sidan om studierna förekommer. De amerikanska studenterna rapporterade även fler studietimmar per vecka. Orsaker till skillnader i stressnivå kan också vara hur utbildningen är upplagd, hur examinationen genomförs och om betyg förekommer eller inte.

Det är anmärkningsvärt att kvinnliga läkarstudenter i både Sverige och USA hade högre stressnivåer än sina manliga studiekamrater. Läraryrket har tidigare varit ett mansdominerat yrke, men numera antas i Sverige betydligt fler kvinnor än män till läkarutbildningen. Det är angeläget att få ökad kunskap om orsaker till dessa skillnader i upplevd stress mellan könen och hur de kan motverkas.

En läkare måste vara medicinskt kunnig, men också socialt och emotionellt välfungerande för att kunna utföra sitt arbete på ett tillfredsställande sätt. Frågan är hur väl olika utbildningssystem kan tillgodose dessa komplexa krav på olika kompetenser.

En alltför hög stressnivå är sannolikt ogynnsam för studenternas utveckling. Utbildningen behöver också innehålla moment som främjar social och emotionell utveckling. Sannolikt är en mera

problembaserad inlärningsmiljö, där man eftersträvar ett helhetsperspektiv, att föredra. Studiemiljön behöver också ge utrymme för reflexion, kritiskt tänkande och ifrågasättande. Det är också nödvändigt med tid för regelbunden återhämtning och en meningsfull fritid för att få en långsiktig balans i livet och en positiv personlig utveckling.

Mot bakgrund av dessa rapporter och ökad kunskap om svenska läkarstudenters situation, i synnerhet de kvinnliga, anser vi det vara av vikt att såväl Läkarförbundet som Medicine studerandes förbund uppmärksammar problematiken och arbetar aktivt för en god lärandemiljö som främjar professionell utveckling och mognad hos läkarstudenter.

Erik Hagman
 leg läkare, kvinnokliniken,
 Länssjukhuset,
 Sundsvall–Härnösand

Stefan Olsson Hau
 AT-läkare, Skånes
 universitetssjukhus, Malmö

Lisbeth Slunga Järholm
 överläkare, docent, Arbets- och
 beteendemedicinskt centrum,
 Norrlands universitetssjukhus,
 Umeå
 lisbeth.slunga@vll.se

REFERENSER

1. Dyrbye LN, Massie FS Jr, Eacker A, Harper W, Power D, Durning SJ, et al. Relationship between burnout and professional conduct and attitudes among US medical students. JAMA. 2010;304:1173-80.
2. Levenstein S, Prantera C, Varvo V, Scribano ML, Berto E, Luzi C, et al. Development of the perceived stress questionnaire: a new tool for psychosomatic research. J Psychosom Res. 1993;37:19-32.
3. Bergdahl J, Bergdahl M. Perceived stress in adults: prevalence and association of depression, anxiety and medication in a Swedish population. Stress & Health. 2002;18: 235-41.